

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

_____ доц. Лазаренко Н.І.
« ____ » _____ 2018 р.

ПРОГРАМА І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
з теорії і методики фізичного виховання
для вступу на освітній ступінь магістра
спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

Голова фахової атестаційної комісії

Дмитренко С.М.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У період розбудови національної школи і системи освіти завдання удосконалення навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти набувають особливої уваги.

Значне місце належить розробці змісту, технології і методики проведення фахового вступного випробування як однієї з найважливіших форм контролю, на основі якого оцінюються професійні якості майбутніх спеціалістів та магістрів фізичної культури.

Фахове вступне випробування є специфічною формою контролю за навчально-пізнавальною діяльністю бакалаврів, оскільки дає майбутнім магістрам чітке уявлення про результати їхньої праці, сприяє формуванню адекватної самооцінки, націлює на повсякденне самовдосконалення.

Фахові вступні випробування відрізняються від усіх форм перевірки двома особливостями: переважанням у них контрольної функції і спрямованістю на перевірку теоретичних знань вступників. Вивчення теорії без зв'язку з кращими зразками досвіду є малопродуктивним.

Тому, поряд із з'ясуванням знань теоретичного матеріалу, в зміст фахового вступного випробування введено виконання практичних завдань.

Метою фахового вступного випробування є перевірка рівня знань в галузі фізичної культури і здоров'я. Завдання фахового вступного випробування з теорії і методики фізичного виховання включають перевірку міцності засвоєння вступниками основних теоретичних і методичних положень, які відображають закономірності фізичного виховання як педагогічного процесу, а також перевірку умінь використовувати здобуті знання для вирішення різноманітних практичних завдань.

Програма фахового вступного випробування призначена для цілеспрямованої підготовки вступників з врахуванням вимог навчальної програми та підручників з теорії і методики фізичного виховання.

Вимоги до відповідей вступників на вступному випробуванні відрізняються від відповідей на атестації здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр: майбутні магістри повинні показати свою педагогічну ерудицію, визначити власне ставлення до обговорюваного питання, проявити рівень аналітичного мислення, адекватно вирішувати практичні завдання.

Зміст програми для фахового вступного випробування відповідає вимогам, які ставляться до знань та умінь бакалаврів:

- знати найбільш важливі закономірності фізичного виховання;
- вміти застосовувати фундаментальні знання в конкретній методиці фізичного виховання при вирішенні часткових педагогічних завдань;
- володіти на достатньому рівні всім комплексом методів навчання і виховання, знати сильні і слабкі сторони кожного методу;
- знати характеристики всіх основних фізичних вправ і форм організації занять.
- володіти основним експериментальним матеріалом, який обґрунтовує ведучі педагогічні положення;
- знати останні найбільш важливі досягнення спортивної науки і вміти проводити належні узагальнення;
- вміти пов'язувати свої знання з матеріалом шкільної програми з фізичної культури.

На фаховому вступному випробуванні перевіряється не тільки рівень конкретних знань та умінь вступника, але й зрілість його загального світогляду, розуміння сучасної теорії і методики фізичного виховання.

Всі білети фахового випробування побудовані за єдиним планом. Структура білетів така: першим ставиться питання з розділу „теорія фізичного виховання”, другим – питання з розділу „методика фізичного виховання”, третє питання із методики спортивного тренування та педагогічних досліджень в галузі фізичної культури, або із методики професійно-прикладної фізичної підготовки.

Програма фахового вступного випробування з теорії і методики фізичного виховання

Основи теорії фізичного виховання

Теорія і методика фізичного виховання як наукова і навчальна дисципліна. Поняття „предмет теорії фізичного виховання”, „предмет методики фізичного виховання”. Джерела та етапи розвитку теорії і методики фізичного виховання. Основні поняття: „фізична культура”, „фізичне виховання”, „фізичний розвиток”, „фізична досконалість”, „спорт”.

Система фізичного виховання

Визначення поняття – „система фізичного виховання”.

Основи української національної системи фізичного виховання.

Основи системи фізичного виховання: науково-методичні, правові, соціально-економічні, програмно-нормативні, організаційні.

Умови функціонування системи фізичного виховання.

Мета системи фізичного виховання в Україні. Основні завдання фізичного виховання: освітні, оздоровчі, виховні.

Зв'язок фізичного виховання з іншими напрямками виховання – моральним, розумовим, естетичним, трудовим.

Основні напрямки конкретизації завдань – базовий, професійно-прикладний, спортивний.

Засоби фізичного виховання

Визначення поняття: „рух”, „рухова дія”, „фізичні вправи”. Фізичні вправи як основний засіб фізичного виховання. Фактори, які визначають вплив фізичних вправ на організм учнів. Зміст і форма фізичних вправ. Техніка фізичних вправ, структура техніки, характеристики рухів: просторові, часові, динамічні, ритмічні. Педагогічні критерії ефективності техніки. Класифікація фізичних вправ. Природні сили як засіб фізичного виховання. Гігієнічні фактори як засіб фізичного виховання.

Принципи побудови процесу фізичного виховання

Класифікація принципів. Принцип свідомості й активності учнів; принцип наочності; принцип доступності й індивідуалізації; принцип систематичності; принцип міцності і прогресування.

Методи фізичного виховання

Визначення поняття: „метод”, „методичний прийом”, „методика”.

Практичні методи: методи навчання рухових дій; методи вдосконалення і закріплення рухових дій; методи вдосконалення фізичних якостей.

Методи використання слова. Методи демонстрації. Загальні вимоги до вибору методів навчання.

Основи методики виховання фізичних якостей

Загальна характеристика фізичних якостей людини. Закономірності розвитку фізичних якостей. Принципи виховання фізичних якостей.

Швидкість і методика її виховання

Фактори, що зумовлюють прояв швидкості. Засоби розвитку швидкості. Методи розвитку швидкості. Вікові особливості природного розвитку швидкості. Контроль за розвитком швидкості учнів.

Сила і методика її виховання

Класифікація силових здібностей. Фактори, що зумовлюють силові можливості людини.

Засоби розвитку силових здібностей.

Методи розвитку силових здібностей.

Вікова динаміка природного розвитку сили.

Контроль за розвитком силових можливостей учнів.

Витривалість і методика її виховання

Види прояву витривалості. Фактори, що зумовлюють витривалість людини.

Засоби розвитку витривалості. Методи розвитку витривалості.

Вікова динаміка природного розвитку витривалості. Контроль за розвитком витривалості у учнів.

Гнучкість і методика її виховання

Визначення поняття. Види прояву гнучкості. Фактори, від яких залежить прояв гнучкості.

Засоби розвитку гнучкості. Методи розвитку гнучкості. Вікова динаміка природного розвитку гнучкості. Контроль за розвитком гнучкості у учнів.

Спритність і методика її виховання

Визначення поняття. Фактори, що визначають спритність.

Засоби розвитку спритності. Методи розвитку спритності. Вікова динаміка та контроль розвитку спритності.

Загальні основи навчання рухових дій

Особливості навчання у фізичному вихованні. Формування рухових умінь та навичок, як основний зміст освітніх завдань фізичного виховання. Характерні риси умінь і навичок. Перенос навичок. Механізми формування рухових дій.

Структура процесу навчання

Характеристика етапів навчання.

Етап початкового розучування – мета, завдання, методи, причини помилок і методики їх виправлення. Методи контролю на етапі.

Етап поглибленого розучування – мета, завдання, методи. Методи контролю на етапі.

Етап закріплення і вдосконалення – мета, завдання, методи. Методи контролю на етапі.

Мотивація як компонент структури навчальної діяльності. Організація навчальної діяльності.

ОСНОВИ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Фізичне виховання школярів

Ціль і завдання фізичного виховання. Форми організації фізичними вправами у школі.

Характеристика шкільної програми з фізичної культури „Основи здоров’я і фізична культура”. Урок як основна форма фізичного виховання школярів. Характерні риси уроку. Зміст уроку. Структура уроку. Визначення завдань уроку. Дозування навантаження. Щільність уроку як умова досягнення необхідного навантаження.

Організаційне забезпечення уроку до і під час його проведення. Підготовка до уроку. Загальні вимоги до сучасного уроку фізичної культури. Класифікація уроків. Оцінка діяльності учнів на уроках.

Планування навчальної роботи з фізичної культури

Технологія планування. Підготовка до планування. Документи планування: державні документи планування, документи планування, що складаються вчителем. Контроль навчального процесу. Облік успішності з фізичної культури.

Позакласна робота з фізичної культури в школі

Значення і завдання позакласної роботи з фізичної культури. Особливості позакласної роботи. Вимоги до проведення роботи. Напрямки позакласної роботи. Планування позакласної роботи з фізичної культури. Облік позакласної роботи.

Позашкільна робота з фізичного виховання

Значення, завдання позашкільної роботи.

Організація і зміст роботи з фізичного виховання в окремих позашкільних закладах: ДЮСШ, літніх оздоровчих таборах, робота за місцем проживання.

Фізичне виховання в малокомплектній сільській школі

Особливості роботи. Методика уроків фізичної культури. Фізична культура у позанавчальний час. Планування роботи з фізичної культури.

Фізичне виховання школярів з відхиленням

у стані здоров'я

Значення і завдання фізичного виховання. Організація роботи з учнями спецмедгрупи. Методика уроку фізичної культури. Облік успішності з фізичної культури.

Педагогічні дослідження в фізичному вихованні

Характеристика основних педагогічних методів дослідження: педагогічного спостереження, експерименту, хронометрування, тестування, анкетування, методів математичної статистики.

Спортивне тренування

Основні завдання. Визначення понять: „спортивне тренування”, „підготовка спортсмена”, „підготовленість”, „тренованість”, „спортивна форма”. Принципи спортивного тренування. Основні сторони підготовки спортсмена. Методи і засоби спортивного тренування. Типова періодизація річного циклу спортивного тренування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ З ТЕОРІЇ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1. Критерії оцінювання відповіді на перше питання з теорії фізичного виховання та друге питання з методики фізичного виховання.

Максимальна оцінка за усну відповідь на перше питання - 30 балів, на друге питання – 30 балів.

Критерії оцінювання:

- повнота і ґрунтовність викладу;
- фактична правильність;
- точність;
- логічність;
- лаконічність.

Максимальний бал виставляється за умови, якщо відповідь вступника у повній мірі відповідає всім зазначеним критеріям:

1-18 балів отримує вступник, який при відтворенні навчального матеріалу дає неповну відповідь, допускає 1 помилку або відповідь вступника елементарна чи фрагментарна.

19-24 балів виставляється вступнику, який дає правильну але неповну відповідь.

25-30 балів виставляється вступнику, який вільно, з розумінням володіє навчальним матеріалом, дає правильну, повну відповідь.

2. Критерії оцінювання практичних завдань (третього питання).

Правильне виконання завдання – 40 балів.

Критерії оцінювання:

1-24 бали отримує вступник, який дає лише загальну схему документу, або його частини та допускає незначні неточності та змістовні помилки.

25-32 бали виставляється вступнику, який дає правильну але не у розгорнутому вигляді форму документу, конспекту документу.

33-40 балів виставляється вступнику, який дає правильну, повну відповідь, розгорнуту форму документу, конспекту документу.

Загальна оцінка фахового випробування складається із суми балів за виконання трьох завдань за 100-бальною шкалою. Відповідь вважається позитивною, якщо вступник набрав не менше 60 балів за виконання трьох завдань.

**Перелік питань для фахового вступного випробування
з теорії і методики фізичного виховання**

1. Природні сили і гігієнічні фактори як засоби фізичного виховання.
2. Зміст концепції національної системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді України.
3. Основні принципи системи фізичного виховання.
4. Закон України „Про фізичну культуру і спорт”.
5. Зв’язок фізичного виховання з іншими сторонами виховання в процесі занять фізичною культурою та спортом.
6. Фізичне виховання як соціальна система. Основні поняття: „фізичний розвиток”, „фізична досконалість”.
7. Характеристика словесних методів навчання у фізичному вихованні.
8. Положення про фізичне виховання школярів у загальноосвітньому навчальному закладі.
9. Мета і завдання системи фізичного виховання в Україні.
10. Характеристика принципу міцності. Проблема надійності сформованих рухових умінь і спеціальних знань. Особливості реалізації принципу при навчанні дітей.
11. Теорія та методика фізичного виховання як наукова та навчальна дисципліна. Поняття: „предмет теорії фізичного виховання” і „предмет методики фізичного виховання”.
12. Структура навчання в фізичному вихованні. Характеристика I етапу розучування рухової дії.
13. Техніка фізичних вправ та її структура. Педагогічні критерії ефективності техніки.
14. Характеристика та взаємозв’язок напрямків у фізичному вихованні: загальної фізичної підготовки, професійної фізичної підготовки, спортивної підготовки.
15. Історичні корені виникнення фізичного виховання як суспільного явища. Зростання ролі фізичного виховання на сучасному етапі.
16. Характеристика програми з фізичної культури учнів I-IV класів. Структура програми, зміст „пояснювальної записки”.
17. Міжпредметні зв’язки в процесі навчання фізичним вправам.
18. Предмет теорії фізичного виховання. Основні поняття „фізична культура”, „фізичне виховання”, „фізична досконалість”, „фізичний розвиток”.

- 19.Характеристика II етапу вивчення рухової дії.
- 20.Характеристика принципу свідомості і активності. П.Ф. Лесгафт про принцип свідомості. Вимоги до організації навчального процесу, які обґрунтовані цим принципом.
- 21.Закономірності розвитку фізичних якостей.
- 22.Основи системи фізичного виховання: соціально-економічна, правова, програмно-нормативна і організаційна.
- 23.Місце і значення фізичного виховання в системі освіти. Значення і завдання фізичного виховання школярів.
- 24.Принципи навчання у фізичному вихованні.
- 25.Характеристика III-го етапу навчання рухової дії.
- 26.Фізичні вправи як основний засіб фізичного виховання. Фактори, які визначають вплив фізичних вправ на організм людини.
- 27.Педагогічні дослідження в фізичному вихованні. Характеристика основних методів дослідження.
- 28.Особливості методики занять з фізичної культури з учнями підготовчої і спеціальної медичних груп.
- 29.Характеристика наочних методів навчання.
- 30.Навчання як процес формування рухових умінь і навичок. Визначення понять: рухове уміння, рухова навичка, рухове уміння вищого порядку і їх характерні ознаки.
- 31.Характеристика практичних методів навчання у фізичному вихованні.
- 32.Гнучкість і методика її виховання. Вікові особливості розвитку.
- 33.Характеристика принципу індивідуалізації. Фактори, які обумовлюють необхідність індивідуалізованого навчання.
- 34.Організаційне забезпечення уроку з фізичної культури до і під час його проведення.
- 35.Основні форми організації занять з фізичної культури в школі, їх зміст, взаємозв'язок.
- 36.Загальна характеристика методів спортивного тренування.
- 37.Урок як основна форма організації занять фізичними вправами в школі. Структура уроку фізичної культури.
- 38.Характеристика принципу наочності. П.Ф. Лесгафт про наочність при навчанні дітей фізичним вправам.
- 39.Характеристика принципу систематичності. Особливості реалізації принципу при навчанні дітей фізичним вправам.

40. Характеристика принципу поступовості. Реалізація принципу шляхом удосконалення і розширення об'єму рухових умінь.
41. Домашні завдання з фізичної культури, їх особливості, основний зміст, контроль за виконанням домашніх завдань.
42. Спортивна форма і закономірності її розвитку.
43. Фізичні вправи, як основний засіб фізичного виховання. Педагогічна класифікація фізичних вправ.
44. Характеристика принципу послідовності. Методичні правила „від засвоєного – до незасвоєного”, „від легкого – до важкого”, взаємозв'язок правил.
45. Загальні вимоги до уроку з фізичної культури.
46. Витривалість і методика її виховання. Вікові особливості розвитку. Скласти комплекс вправ для розвитку витривалості (5-6 вправ).
47. Основні методи організації діяльності учнів на уроках фізичної культури.
48. Підготовка вчителя до проведення уроку з фізичної культури.
49. Зміст уроку з фізичної культури.
50. Позашкільна робота з фізичного виховання, особливості позашкільної роботи.
51. Загальні вимоги до вибору методів навчання.
52. Сила і методика її виховання. Вікові особливості розвитку. Складіть комплекс вправ для розвитку сили (5-6 вправ).
53. Методи активізації учнів на уроці фізичної культури.
54. Класифікація уроків з фізичної культури, типи і види шкільних уроків.
55. Основні положення документу „Зміст і організація спортивних змагань серед учнів загальноосвітніх шкіл”. Скласти положення про проведення змагань на першість школи з одного виду спорту.
56. Планування навчальної роботи з фізичної культури в школі на рік, півріччя. Складіть план - графік проходження навчального матеріалу з фізичної культури на рік.
57. Характеристика змісту програми з фізичної культури за варіативними модулями в V-IX класах. Підберіть засоби для уроків фізичної культури за одним із варіативних модулів.
58. Складіть протокол хронометрування для вимірювання щільності уроку фізичної культури.

59. Положення про проведення „Дня здоров'я і спорту” в школах. Складіть план проведення „Дня здоров'я і спорту” в загальноосвітньому навчальному закладі.
60. Компоненти тренувальних навантажень, які визначають спрямованість і величину педагогічного впливу. Складіть комплекс вправ з гімнастичною палицею для учнів середніх класів.
61. Спільна робота учителя фізичної культури з лікарем, педагогічним колективом і громадськими організаціями. Складіть положення про змагання зі школярами з виду спорту.
62. Характеристика і зміст програми з фізичної культури в X-XI класах. Складіть комплекс вправ з атлетичної гімнастики (7-8 вправ).
63. Спритність і методика її виховання. Вікові особливості розвитку. Скласти комплекс вправ для розвитку спритності (6-7 вправ).
64. Основні напрямки позакласної роботи з фізичної культури в школі. Скласти план спортивно-масових заходів школи на рік.
65. Динаміка об'єму і інтенсивності навантаження в різні періоди спортивного тренування. Основні форми динаміки навантажень. Складіть план мікроциклу підготовчого періоду (загально-підготовчий етап) в обраному виді спорту.
66. Завдання, характеристика і зміст навчально-виховної роботи в ДЮСШ.
67. Види обліку успішності з фізичної культури в школі. Складіть тестове завдання для оцінки рівня знань з фізичної культури для учнів старших класів (6 завдань).
68. Характеристика змісту програми з фізичної культури в I-IV класах. Підготуйте фізкультхвилинку з примовкою для учнів 3-го класу.
69. Швидкість і методика її виховання. Вікові особливості розвитку. Складіть комплекс вправ для розвитку швидкості (6-7 вправ).
70. Фізичне виховання в малокомплектній сільській школі. Складіть план-конспект основної частини уроку фізичної культури для учнів малокомплектної школи.
71. Позакласна робота з фізичної культури в школі. Складіть календарний план спортивно-масових заходів школи на рік.
72. Фізичне виховання в літньому оздоровчому таборі. Складіть положення про проведення Спартакіади в літньому оздоровчому таборі.
73. Спортивне тренування як багаторічний процес. Типова періодизація великого циклу тренування. Особливості періодизації в різних видах

спорту. Складіть тижневий план тренувальних занять для групи максимальної реалізації індивідуальних можливостей (перехідний період) в обраному виді спорту.

74. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України. Складіть форму протоколу для тестування класу.
75. Особливості методики проведення уроку фізичної культури при низьких температурах (розділу «лижна підготовка»). Складіть план-конспект підготовчої частини уроку з розділу «лижна підготовка».
76. Складіть план-конспект заключної частини уроку фізичної культури.
77. Основні сторони підготовленості спортсмена, які визначають рівень спортивних досягнень. Складіть тижневий план тренувальних занять в групі початкової підготовки з обраного виду спорту.
78. Опишіть критерії оцінювання учнів за 12-ти бальною системою з фізичної культури в школі.
79. Загальна характеристика і класифікація методів навчання рухових дій в процесі фізичного виховання. Складіть навчаючу програму для оволодіння технікою перекиду вперед.
80. Навантаження і відпочинок в фізичному вихованні і спортивному тренуванні. Складіть комплекс загально розвиваючих вправ з гімнастичною палицею для учнів молодших класів (5-6 вправ).
81. Особливості застосування методу колового тренування на уроках фізичної культури. Складіть комплекс вправ колового тренування з учнями 8-го класу (7 станцій).
82. Сила і методика її виховання. Вікові особливості розвитку. Складіть комплекс вправ для розвитку сили (5-6 вправ).
83. Методи активізації учнів на уроці фізичної культури.
84. Загальні вимоги до вибору методів навчання.
85. Характеристика II етапу вивчення рухової дії.
86. Підготовка вчителя до проведення уроку з фізичної культури.
87. Характеристика змісту програми з фізичної культури в I-IV класах. Підготуйте фізкультхвилинку з примовкою для учнів 3-го класу.
88. Основні методи організації діяльності учнів на уроках фізичної культури.
89. Міжпредметні зв'язки в процесі навчання фізичним вправам.
90. Особливості застосування методу колового тренування на уроках фізичної культури. Складіть комплекс вправ колового тренування з учнями 8-го класу (7 станцій).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боген М.М. Обучение двигательным действиям / М.М. Боген. – М.: ФиС, 1985. – 240 с.
2. Борисенко О. Навчально-виховний процес потребує управління / О. Борисенко // Фізичне виховання в школі, 1996. - № 1. – С.26-29
3. Вайнбаум Я.С. Дозирование физических нагрузок школьников / Я.С. Вайнбаум. – М.: Просвещение, 1991. – 64 с.
4. Волков Л.В. Теория и методика детского и юношеского спорта / Л.В. Волков. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 296 с.
5. Закон України „Про фізичну культуру і спорт”.
6. Круцевич Т.Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания / Т.Ю. Круцевич. – К.: 1999, - 163 с.
7. Круцевич Т.Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. Посіб. / Т.Ю. Круцевич, М.І. Воробйов, Г.В. Безверхня. – К.: Олімп. Лит-ра, 2011. – 224 с.
8. Теорія і методика фізичного виховання / За ред. Т.Ю. Круцевич. – Київ: Олімп. літер., 2008. – Том 1. – 390 с.
9. Теорія і методика фізичного виховання / За ред. Т.Ю. Круцевич. – Київ: Олімп. літер., 2008. – Том 2. – 366 с.
10. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры / Л.П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 544 с.
11. Минаев Б.Н. Основы методики физического воспитания школьников / Б.Н. Минаев, Б.М. Шиян. – М.: Просвещение, 1989. – 221 с.
12. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 584 с.
13. Поліщук М. Шляхи індивідуалізації і диференціації навчання / М. Поліщук// Фізичне виховання в школі, 1998. - № 4. – С.21-22
14. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів „Основи здоров'я і фізична культура”. – Київ „Початкова школа”, 2001. – 110 с.
15. Теория и методика физического воспитания (под ред. Ашмарина Б.А.). – М.: Просвещение, 1990. – 284 с.
16. Чермит К.Д. Теория и методика физической культуры: опорные схемы / К.Д. Чермит. – М.: Советский спорт, 2005. – 272 с.
17. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1 / Б.М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2001. – 272 с.

- 18.Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2/ Б.М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2001. – 202 с.
- 19.Шиян Б.М., Вацеба О.М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті / Б.М.Шиян, О.М.Вацеба. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 276 с.
- 20.Язловецкий В.С. Физическое воспитание детей с ослабленным здоровьем / В.С. Язловецкий. – К.: Здоровье, 1991